

IZVEDBA TURE

Opravila med turo, izbira smeri
Gibanje in varnost v gorah pozimi

Na turo smo se dobro pripravili v vseh pogledih. Prejšnjič sem omenil vsaj tri bistvene stvari na katere moramo biti pozorni. Izbira ture, vremenske in snežne razmere in družba. Zapisal sem, da ločimo tri časovne intervale, ki nas zanimajo v zvezi z vremenom in stanjem snežne odeje. Nekaj dni ali več pred načrtovano turo, tik pred turo in seveda napoved za dan izvedbe ture. Enako velja za opremo, vemo katero opremo potrebujemo, poznamo njen namen in jo znamo uporabiti. Upoštevali smo še tretji segment, na turo nikoli sam. Torej se lahko odpravimo.

Kljub temu, da smo nahrbtnik pripravili že zvečer, na parkirišču, tik pred odhodom, še enkrat preglejmo, če je vse na svojem mestu. Oprema naj bo spravljena v nahrbtniku. V primeru, da nas odnese plaz bo vse, kar je pritrjeno na nahrbtniku odtrgalo. Brez oprema pa kaj težko komu pomagamo. Lopata in lavinska sonda ne zahtevata kakšnega posebnega testa, le imeti ju moramo. Drugače je z lavinsko žolno. Vsaka elektronska naprava je pokvarljiva. Če ne drugega, za svoje delovanje potrebuje energijo. Test oziroma preizkus delovanja lahko opravimo na več nivojih, tako tehnično, kot časovno. Najprej je tu kontrolna lučka na napravi, ki praviloma med delovanjem naprave (med oddajanjem) utripa in nam kaže le, da naprava deluje. Ne prikazuje pa pravilnosti delovanja in količino energije, ki je še na voljo. Večina novejših naprav ob vklopu samostojno opravi test delovanja.

Novejše naprave ob vklopu samostojno opravijo test – self test

Osnovni test lahko opravimo že doma ali najkasneje ko se peljemo na izhodišče. Za izvedbo takšnega testa zadostuje ena sama naprava. V primeru, da test pokaže pomanjkanje energije lahko na vsaki bencinski črpalki kupimo nove baterijske vložke. Ne priporočam uporabe baterijskih vložkov za večkratno polnjenje!

Doslej teče vse, kot namazano. Vsa družba je zbrana, vreme je, kot je bilo napovedano, opremo imamo, lavinske žolne delujejo, kot je treba. Ne pozabimo, lavinska žolna mora biti nameščena na telo, kot to predvideva proizvajalec. Vedno pod vrhnjimi oblačili, še najbolje na spodnjem sloju. Večina naprav je shranjenih v torbici s trakovi, ki so namenjeni pritrditvi na telo. Nekatere naprave brez namestitvenih trakov enostavno ne delujejo. Druge naprave lahko ločimo od originalne torbice za nošnjo. V tem primeru naj bo naprava nameščena v žep, ki ni našit ampak vdelan v oblačilo (obvezno hlače) in ima dvojno zapiranje, zadrgo, ki je pokrita z ježkom. Vsekakor pa pazimo, da naprava ni v bližini druge elektronske naprave, ki bi lahko motila njeno delovanje. Npr. mobilni telefon, radijska postaja itd! Pripravimo se za pot. Tik preden začnemo z gibanjem obvezno naredimo še skupinski ali navzkrižni test.

Tule bi rad omeni tako imenovane Kontrolne točke, bolj poznane, kot »Check point«. Takšne kontrolne točke, drog z nameščeno napravo, ki preverja oddajanje lavinske žolne smučarja, ki gre mimo, so praviloma nameščene na vrhu smučišč, kjer je omogočeno izven-smučiščno (Freeride) smučanje. Smučarski centri imajo poleg teptanih smučarskih stez v upravljanju tudi pobočja izven smučišča. Za ta pobočja je na voljo lavinska prognoza in reševalna služba v primeru nezgode. Običajno je poleg droga s sprejemno napravo še obvestilna tabla, ki s kratkimi navodili spomni kako ravnati v primeru nesreče in najpomembneje, pisno, svetlobno ali zvočno je jasno označeno kdaj je na teh pobočjih dovoljeno smučati in kdaj ne. Torej »Check point« služi le enosmernemu preverjanju smučarjeve lavinske žolne, saj se na spust lahko odpravi sam. V primeru nezgode ga bo iskala reševalna služba, ki bdi nad območjem.

Kontrolna točka ali Check point je nameščena tam, kjer nad območjem bdi lavinska in reševalna služba

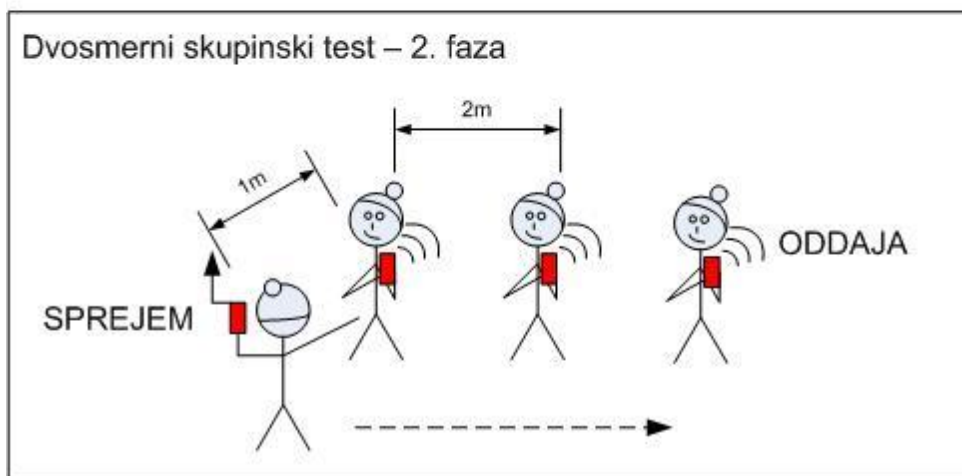
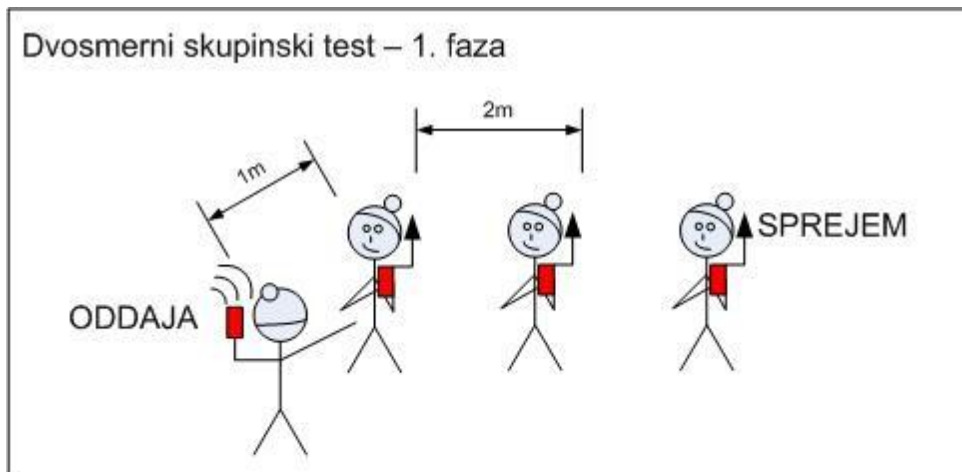
Omenil sem pravilo, na zimsko turo nikoli sam! Kontrolna točka ali »Check point« na izhodiščih zimskih tur bi bila torej popolnoma brezpredmetna, celo zavajajoča, saj

negira pravilo »Nikoli sam«! Za dvosmerni ali skupinski test lavinskih žoln potrebujemo najmanj dve napravi. Če upoštevamo pravilo »Nikoli sam«, je torej tak test vedno izvedljiv. Kontrolna točka opravi samo enosmerni test, preveri le, če naša lavinska žolna oddaja! Dvosmerni ali navzkrižni test opravimo vedno na začetku ture ali večdnevnega izleta, skupinski test pa vedno, ko je zaradi kakršnegakoli vzroka prišlo do fizičnega izklopa naprave. Npr. vsako jutro na večdnevni turi ali po kosilu v koči, če smo lavinsko žolno med kosilom izklopili.

Kako opravimo tak test? Vsaka skupina ima svojega vodjo, če ne drugače je to lahko prvi v koloni. Ta bo organiziral in pravilno izpeljal test. Pri izvedbi upoštevajmo nekaj pravil, ki so nujna za uspešen preizkus delovanja. Napravam moramo nuditi idealno okolje za delovanje. Oddajna antena, pri več-antenskih napravah najdaljša, sprejemna antena naj bosta polarizirani, to pomeni v vzporednem položaju. Med preizkusom naj bodo naprave postavljene vertikalno v višini prsi. Razmak med napravami, ki jih preizkušamo naj bo vsaj 2 metra (pohodniki z odročenimi rokami zlahka določijo primerno razdaljo), naprava s katero preizkušamo ostale naj bo oddaljena vsaj 1m.

Enkrat bomo preizkusili, če vse žolne dobro in prav oddajajo in drugič, če dobro in prav sprejemajo.

Torej, udeleženci z vklopljenimi in pravilno nameščenimi žolnami na telesu (nekatero naprave se avtomatsko vklopijo že s pravilno namestitvijo nosilnih trakov) stojijo v koloni v razmaku 2 metra ali več, obrnjeni z obrazom pravokotno na smer gibanja. Odpnejo zgornja oblačila, napravo preklopijo na sprejem in jih postavijo vertikalno na prsi. Vodja ali prvi v skupini ima napravo nastavljeno na oddajanje, v vertikalnem položaju v višini prsi. Z enakomerno hitrostjo se na razdalji 1meter (odročena roka naj se ne dotika udeležencev v koloni) sprehodi mimo celotne kolone. Vsak udeleženec v koloni mora vsaj enkrat, praviloma, ko je oddajna naprava najbližje sprejemni, zaznati signal. V nobenem primeru ne zmanjšujemo razdalje med oddajno in sprejemno napravo! Naprav je več vrst, zato moramo upoštevati nekaj pravil. Analogne naprave s pet-stopenjsko nastavitvijo občutljivosti sprejema nastavimo na najšibkejšo stopnjo, naprave z osem-stopenjsko nastavitvijo občutljivosti sprejema nastavimo na tretjo stopnjo, pri digitalnih naprave brez možnosti nastavljanja jakosti, ki imajo ekran za prikaz razdalje, se nam mora ob pisku prikazati vrednost manjša od ena, novejše naprave pa imajo posebno funkcijo »PC – personal check« ali »GP – Group check«, ki zaznajo samo oddajne naprave na manjši razdalji od dva metra. Ko »vodja« pride mimo celotne kolone na začetje vsak udeleženec preklopi napravo v položaj za oddajanje in jo obdrži v vertikalnem položaju na prsih. Vodja svojo napravo preklopi na sprejem, kot je opisano zgoraj. Nelogično bi bilo, da je vodja na začetju kolone. Torej se z napravo pripravljeno za sprejem sprehodi mimo kolone nazaj na začetek. Budno spremlja zvočni ali svetlobni indikator, ki se vključi ob vsaki oddajni napravi, ko gre mimo. Če se ne, je z oddajno napravo nekaj narobe.

Skica: Darko Bernik - Dvosmerni ali navzkrižni preizkus lavinskih žoln

Podrobneje pa tule:

<http://www.volontar.net/javno/clanki/prizkus%20lavinske%20zolne.pdf>

Ponovno opozarjam, v nobenem primeru ne zmanjšujte razdalje med oddajno in sprejemno napravo!

Zakaj ne? Primer: Skupina pride v kočo. Oprema roma na police. Med drugim tudi žolna. Nekdo nehote s police potegne svojo kapo in po nerodnosti spravi na tla tudi lavinsko žolno. Oddajno-sprejemna antena je izredno krhka, hitro lomljiva paličica, ki je ob trdem pristanku na betonu za las tenko počila. Jutri, ob jutranjem preizkusu, vodja žolne, ki je včeraj padla na tla ne zazna, zato sprejemno žolno približa oddajni na nekaj centimetrov. Sprejemna žolna veselo odda močan zvok in vsi so pomirjeni. Je test res opravljen pozitivno? Nikakor ne! Počena antena ima do 1000x manjšo oddajno moč, vendar jo je na nekaj centimetrov še vedno moč kvalitetno zaznati. Zato velja zgoraj omenjeno pravilo, ne zmanjšuj razdalje med oddajno in sprejemno napravo!

Omenil sem še skupinski test žoln. Ta zajema le enostransko kontrolo. Torej nekdo iz skupine, vodja nastavi svojo napravo na sprejem ali »PC« in s pravilnim postopkom (primerna oddaljenost, vertikalni položaj) preveri, če imajo vsi ostali udeleženci

naprave pravilno nastavljene na oddajo. Nazadnje še vodja svojo žolno prestavi nazaj na oddajo in skupina lahko krene.

Saj vem, sliši se komplicirano, vendar je tak test opravljen v minuti ali dveh. Na seminarju vas bodo podučili o vseh podrobnostih.

Z udeleženci smo opravili, s testom lavinske opreme tudi, ostane nam le še pot pod noge. Od sedaj dalje se bomo osredotočili na izbiro smeri gibanja in na vremenske spremembe. Človek ima odlična čutila. Uporabite jih! Osnovne smernice za izbiro smeri gibanja nam da že karta ali poznavanje neke poti. Stanje snežne odeje ali vremenske razmere pa so lahko nekoliko drugačne od načrtovanih, pri daljših turah lahko celo med samo turo pride do korenite spremembe. Predvsem nas zanima ali se lavinske razmere slabšajo? Govorili smo o vplivu vetra in temperature. Hitre spremembe na splošno niso najboljše. Opazujte, poslušajte, čutite. Veter se da zaznati brez merilnih naprav. Še pred uro so bile smreke odete v bele kosme, sedaj kaplja z njih. Kljub pridobivanju na višini se vedno bolj znojimo. Sneg se je kar naenkrat začel prijemat na kože. Kar na lepem smo iz mehkega pršiča stopili na, kot beton trdo podlago, ki ob vztrajnem brcanju popusti in se predre, spodaj pa kot, da ni nič. Dogajanje spremlja zamolklo pokanje. Sonce je obsvetilo zgornji del sosednjega hriba. Oddaljeno bobnenje nakazuje, da so se tam začeli trgati spontani plazovi. Pomislimo kdaj bo sonce obsvetilo nas oz. naše pobočje? Ocenimo naklon pobočja in določimo usmerjenost.

Predvsem pri oceni nevarnosti, splošni ali pa za posamezen izpostavljen odsek, uporabimo zdravo pamet. Če je v skupini več enakovrednih članov naj staknejo glave in vsak s svojim znanje in izkušnjami pripomore k smotrnejši odločitvi. Če je v skupini izvedenec ali če jo vodi vodnik, toliko laže, ta je usposobljen za odločanje. Kljub ugodni napovedi lahko čez noč sneži, celo ob začetku naše ture še vedno naletava. V starih časih je veljalo pravilo, snega čez gleženj, bodi pazljiv, izogibaj se strmin in odprtih pobočji. Snega do kolen, počakaj dan ali dva in bodi zelo pozoren pri izbiri smeri. Snega čez koleno, lezi za peč in počakaj tri dni, da narava opravi svoje.

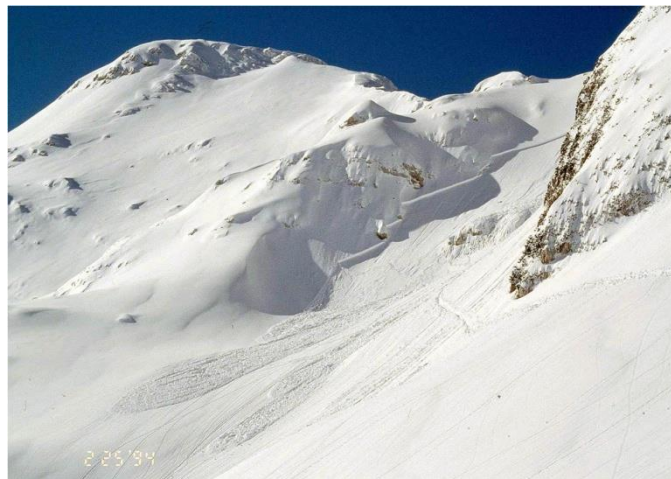

Varnostna – razbremenilna razdalja je zelo pomembna.

Ne glede na stopnjo nevarnosti, na zimskih turah dosledno upoštevajmo varnostno razdaljo. Razmaku med dvema pohodnikoma ali smučarjema lahko rečemo tudi razbremenilna razdalja. Ta je lahko od nekaj metrov do razdalje celotnega nevarnega pobočja. Kaj to pomeni? Da je na nevarnem predelu vedno čim manj ljudi, najbolje en sam. Vsi ostali ga opazujejo. Sicer smo o smeri gibanja presodili po svojih najboljših močeh, vendar se vseeno lahko zgodi. In če se, ogrožen bo le en sam, vsi ostali bodo takoj na voljo za pomoč. Če se le da izberimo smer vzpona tam, kjer nameravamo kasneje smučati navzdol. Pri vzponu bomo najbolje spoznali razmere in vse pasti, ki nas čakajo pri spustu. Ne pozabimo, da se razmere spreminjajo s časom. Vzpon je terjal svoj čas. Predel, ki je bil med vzponom še v senci je med spustom lahko že dodobra v soncu.

Navadno se gibljemo v ključih. Smer gibanja izbirajmo med naravnimi ovirami, tik pod stikom stene s snežiščem, po dnu vrtače, po grebenu itd. Če ocenimo, da je pobočje zelo nevarno, prečkati pa ga moramo, to storimo v rahlem spustu s čim manj zavoji oz. čim manj obremenjujmo snežno odejo. Ne pozabimo se dobro obleči, snamemo paščke smučarskih palic, odpnemo varnostne paščke na smučeh in odpnemo pas nahrbtnika. Pri oceni nevarnosti za neko ožje območje ne pozabimo preveriti kaj se dogaja nad tem pobočjem. Morda je pobočje zgoraj že obsijano s soncem, morda nam nad glavami, visoko na grebenu visijo čudovite snežne opasti, ki samo čakajo na namig, da bodo zgrmele v dolino?

Omenil sem naravne pokazatelje, ki nam generalno dokaj dobro povedo kaj se nam dogaja pod nogami in v naši okolici. Za določitev stabilnosti snežne odeje pa obstajajo tudi tehnični, fizični preizkusi ali testi. Tule ne bom navajal podrobnosti. Vsak test terja nekaj znanja pri izvedbi in še več prakse pri razlagi rezultatov, zato se jih lotevajte le, če jih dobro obvladujete. In če test obvladate in ga izpeljete, se rezultatov držite! Največ nesreč se zgodi na t.i.«modnih turah». Na spletu ali od prijateljev izveste, da so tu in tu odlične razmere in se odpravite tja. Vendar... Prijatelj je bil tam ta konec tedna, vi pa se namenite na isto turo čez teden dni. Razmere so takrat lahko popolnoma drugačne. Ne zaupajte starim sledem smučī ali uhojeni gazi. Če pokazatelji ali test govorijo v prid povečanega tveganja se tega držite in spremenite načrt.

Kložasti plaz je med najbolj nevarnimi in najpogostejši vzrok nesreče

Če se lotimo fizičnega preizkusa, izberimo primeren kraj za to. Omenil sem štiri dejavnike, ki vplivajo na večjo ali manjšo verjetnost, da pride do sproženja snežnega plaz. Naklon, usmerjenost, višina snega in podlaga. Test naredimo na terenu, ki najbolje ustreza dejanskemu stanju. To pa ne pomeni, da opravimo test na sredini grape, ki se nam zdi sumljiva!?

Vsak preizkus se začne s pregledom profila snežne odeje. Za preproste teste ne potrebujemo nobenih posebnih orodij ali inštrumentov. Ko je snežna odeja prerezana, nemalokrat že na podlagi različnih barv ločimo posamezne plasti. Vendar to še ni zadosten pokazatelj. Nadalje preverimo trdoto posamezne plasti. Uporabimo kar pest, dlan, prst in pisalo. Če imata dve sosednji plasti zelo veliko razliko v trdoti je to že lahko razlog za dvom. Fizični testi generalno temeljijo na dveh preizkusih. Pri enem testu s pomočjo sile, ki deluje vzporedno s pobočjem skušamo premakniti zgornjo plast po spodnji. Torej ocenjujemo drsnost oz. kako velika sila je potrebna, da višje ležečo plast snega speljemo po sosednji, nižje ležeči plasti. Večjo silo uporabimo, bolj sprijeti sta ti dve plasti, bolj varno je. In obratno.

Prerez nam omogoča pregled snežne odeje

Pri drugi vrsti preizkusa pa s silo delujemo vertikalno na snežno odejo. Opazujemo pri kakšni uporabljeni sili nastanejo v snežni odeji večje ali manjše razpoke in kje se to zgodi.

Preizkusov je še več, pri bolj zahtevnih moramo upoštevati še temperaturo, vlago, gostoto itd. Vsi pa imajo cilj, ugotoviti kolikšna je verjetnost, da pride do porušitve notranjih sil, kar ima za posledico premikanje snežnih plasti, na kratko plaz.

Do spontane sprožitve lahko pride že med preizkusom

Več podrobnosti pa tule: <https://www.volontar.net/clanek.php?pid=31>

Zgoraj sem omenil opazovanje, upoštevanje čutil in zdrave pameti. Werner Munter, veliki poznavalec snežnih plazov, je izdelal odlično metodo za oceno tveganja, ki ne terja posebnega znanja in je uporabna za vsakogar. Temelji na upoštevanju treh faktorjev, ki vplivajo na lavinsko varnost (Metoda treh filtrov) oz. na reduciranju možnih slabih odločitev (Redukcijska metoda).

3 KRITERIJI	SNEG / VREME	LASTNOSTI TERENA	LJUDE
3 FILTRI REGIJSKI FILTER: Nakrivljanje ture in možnih alternativnih poti in variant	<ul style="list-style-type: none"> Oceni nevarnosti plazov na območju kamor namenovano (pozornost se pri delovanju na varnostnega zadnja informacije) Preveri: smernice napoved Roznamaj se pri poznavalcih 	<ul style="list-style-type: none"> Prejeli teren na karti 1:25000 Ali obstajajo zadnje fotografije (splet)? Ali imam poznati odsev? 	<ul style="list-style-type: none"> Koga pričakujem na turi? Koliko znanja in izkušenj imam? Kdo vodi turo?
OBMOČNI FILTER: Vidno območje-izbira najboljše poti na območju do koder nam seže pogled	<ul style="list-style-type: none"> Kakšno so splošne značilnosti razmere? Ali je veter detail zimi ali spusti, kiče? Kakšno so bila temperaturna v zadnjih dneh? Koliko snega je zapadlo? Ali so kakšne druge posebnosti? 	<ul style="list-style-type: none"> Na območju preveri ali držijo informacije, ki si jih pridobil pred turo? Koliko vremena, ali je kolo tam že snučal, uvarnostno tveganje... 	<ul style="list-style-type: none"> Kdo točno bo na turi? Ali imam vsaj plazovno žulce? Koliko časa bo tura trajala? Ali smo o turi koga obvestili in mu pustili našti ture? Ali bodo na tem otm oči je še druge stopnje?
LOKALNI FILTER: Razmere kjer se nahajamo – kaj npr. preklati pobočje pred nami	<ul style="list-style-type: none"> Koliko je snega in kakšno je? Ali je ostro ali je bilo pobočje obsevano s soncem? Kakšno je stanje na snužni odjeji? (npr. peserji z norvelsko snučalo) Ali moram vsi kakšno je koeficijentja tal pod snegom? Ali opazi kakšne nevarnosti na v snužni odjeji? 	<ul style="list-style-type: none"> Kakšen je naklon v smeri našega gibanja? Ali lahko pričakujem kakšno je? 	<ul style="list-style-type: none"> Kakšen je teren nad nami (varnava, stena, grapa, greben... kakšen je naklon)? Ali je opazovano pobočje že premerjeno ali so vidne sledi? Kakšno je stanje v miš skupini – ali so ljudje unajeti, ali uporabljajo sredstva vođa, kakšen je njihov način in vrhunska gibanja (m uči, težnja...)? Kakšno je medbojna razdalja in ed gibanjem? Ali so vsi v varni otm oči? Ali obstaja boljše varnostno odločitev? Ali sm o kaj pozabiti?

Ocena po evropski lestvici			
1	2	3	4
Faktor potencialne nevarnosti z vmesnimi vrednostmi			
2	3	4	6
8	12	16	
UKREP	REDUKCIJSKI FAKTORJI - RF (Iz vsakega razreda izberi 1 faktor)		Vrednost redukcijskega faktorja
RAZRED 1			
1 ali	Največji naklon od 35-39 stopinj (manj od 40 stopinj)		2
2 ali	Največji naklon je približno 35 stopinj		3
3	Največji naklon od 30-34 stopinj (manj od 35 stopinj)		4
Pri znatni nevarnosti (4) je obvezen en faktor razreda 1			
RAZRED 2			
4 ali	Pobočje ni usmerjeno od SZ preko S do SSV		2
5 ali	Pobočje ni usmerjeno od SZ preko S do JV		3
6 ali	Pobočje nima izrazi to nevarnih mest (npr vzpetin, izboklin, prelomnic...)		4
7	Pobočje je pogosto obiskano		2
Faktorji razreda 2 NE veljajo v mokrem snegu!			
RAZRED 3			
8 ali	Skupine večje od 4 ljudi z veliko varnostno razdaljo		2
9 ali	Majhne skupine 2-4 ljudi		2
10	Majhne skupine 2-4 ljudi z varnostno razdaljo		3
Minimalna varnostna razdalja ob vzponu je 10m, pri sestopu mora biti razdalja večja!			

Werner Munter je izdelal opisno metodo za ugotavljanje in izogibanje lavinski nevarnosti

Kaj več si preberite tule: <https://www.volontar.net/clanek.php?pid=34>

Če strnem v nekaj stavkov

Izberite družbo, na turo nikoli sam

Preverite opremo, predvsem delovanje lavinske žolne

Sproti spremljajte spremembe vremena, predvsem temperaturo in veter

Smer gibanja izbirajte v skladu z gorniško doktrino, ne pozabite na razbremenilno razdaljo

Če ste pri določanju stopnje nevarnosti v dilemi, se vedno ravnajte po slabšem, manj ugodnem rezultatu. Če smeri gibanja ali celo celotne ture ne morete spremeniti, se odločite za vrnitev. To je nekoliko težje, če ste na večdnevni turi in se vmes razmere močno poslabšajo. V tem primeru razmišljajte trezno, z zdravo kmečko logiko, v skrajni sili ostanite kjer ste, najdete zavetje in pokličite pomoč.